

Кабакова Л., Мирончук Н.М. Організаційні форми роботи у вищому навчальному закладі // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 150-154.

*Людмила Кабакова, магістрант ННІ іноземн. філології;
Н.М. Мирончук, канд. пед. наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

Організаційні форми роботи у вищому навчальному закладі

Навчально-виховний процес забезпечує можливість: здобути особою знань, умінь і навичок у гуманітарній, соціальній, науково-природничій і технічних сферах; інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку особи, що сприяє формуванню знаючої, вмілої та вихованої особистості [1].

Процес навчання у вищій школі реалізується в межах багатоманітної цілісної системи організаційних форм. Форма організації навчального процесу – спосіб організації, побудови й проведення навчальних занять, у яких реалізуються зміст [3].

Різні аспекти проблеми пошуку ефективних форм навчання знайшли своє відображення в історії зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки (Я. А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, А.В. Дістервег, Дж. Дьюї, К.Д. Ушинський, Т. Лубенець, В.О. Сухомлинський та інші) та набувають особливої актуальності й розробляються у багатьох напрямках на сучасному етапі. Суттєвими ознаками поняття “організаційна форма навчання” є: характер спілкування; розподіл навчально-організаційних функцій; добір і послідовність ланок навчальної роботи; режим – часовий і просторовий.

Мета статті полягає в ознайомленні з основними організаційними формами навчання у вищих навчальних закладах.

Навчання у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами: денна (очна), вечірня, заочна (дистанційна), екстернатна (особлива форма навчання, що передбачає самостійне вивчення навчальних дисциплін, складання у вищому навчальному закладі заліків, екзаменів та проходження інших форм підсумкового контролю, передбачених навчальним планом [1].

Залежно від мети форми організації навчального процесу класифікують на:

- *форми навчального процесу* (лекції, практичні, семінарські, лабораторні, лабораторно-практичні заняття; самостійна робота студентів; експедиції, екскурсії, навчальні конференції; консультації; індивідуальні заняття; навчальна виробнича (педагогічна) практика; курсові, дипломні, магістерські роботи);

- *форми контролю, оцінювання та обліку знань, умінь і навичок студентів* (колоквіуми, заліки, іспити, захист курсових, дипломних і магістерських робіт);

- *форми організації науково-дослідної роботи студентів* (науково-дослідні гуртки, проблемні групи, об'єднання, школи, студентські наукові товариства) [3].

Залежно від тривалості навчальних занять форми організації навчального процесу поділяють на: аудиторні (лекції, практикуми тощо) та позааудиторні (конференції, консультації, заліки, іспити, наукові гуртки тощо).

Провідною формою навчання у ВНЗ є лекція. Її головна дидактична мета – це формування орієнтовної основи для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу.

Лекція (лат. lectio – читання) – систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмета, методів науки [2, с. 124].

Існує декілька видів лекцій як форми організації навчання:

1. *Тематична лекція*. Вона є основним видом лекції у ВНЗ; висвітлює конкретну тему навчальної програми з певної дисципліни. Такі лекції поділяють на вступні й підсумкові. Вступна лекція дає загальне уявлення про завдання і зміст курсу, розкриває структуру і логіку розвитку конкретної галузі науки, взаємозв'язки з іншими дисциплінами. Підсумкова лекція завершує лекційний курс, систематизує здобуті знання, підводить підсумки прочитаного.

2. *Оглядова лекція*. Передбачає систематичний аналіз найважливіших наукових проблем курсу, які пов'язані з практичним досвідом студентів, завданнями професійної діяльності. Таку лекцію читають перед виробничою практикою, написанням дипломних (магістерських) робіт або складанням державних іспитів.

3. *Консультативна лекція*. Вона доповнює й уточнює матеріал оглядової, висвітлює розділи курсу, які викликають труднощі під час самостійного вивчення.

4. *Лекційний спецкурс*. Виходить за межі навчальної програми, значно розширює і поглиблює наукові знання, полегшує їх творче осмислення, “вводить” студентів у проблематику певної наукової школи. Найчастіше спецкурси ґрунтуються на матеріалі науково-дослідної роботи викладача.

Діяльність студента на лекції може характеризуватися зовнішньою (слухання) і внутрішньою (мислення) активністю. Часто зовнішня активність не завжди збігається з внутрішньою, адже не кожна лекція захоплює. Наприклад, академічна лекція може бути сухою за змістом. У такому разі слід вводити вольову мотивацію – самонаказ, самоактивізацію і самонавіювання [3].

Значне місце в системі підготовки фахівців посідають практичні заняття. Головне їх завдання – закріплення, переведення у довготривалу пам'ять, теоретичних знань, навичок і вмінь тієї чи тієї навчальної дисципліни, оволодіння апаратом наукових досліджень [4, с. 232].

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань. Перелік

тем практичних занять визначено в робочій навчальній програмі конкретної дисципліни. Для ефективного проведення практичних занять необхідно, щоб студент був попередньо ознайомлений зі змістом певного розділу курсу лекцій, і з теорією, практичне використання якої йому належить опанувати.

Семінарське (лат. seminarium – розсадник) *заняття* – особлива форма практичних занять, яка полягає в самостійному вивченні студентами окремих питань і тем лекційного курсу з наступним обговоренням та (або) оформленням матеріалу у вигляді повідомлення, реферату, доповіді тощо. Семінарське заняття сприяє глибокому засвоєнню студентами теоретичних проблем, оволодіння науковим апаратом, формуванню у них навичок ораторського мистецтва, уміння аргументувати свої судження, вести наукову полеміку, захищати і відстоювати свою думку, зважаючи на думку іншої людини. Підготовка до семінарського заняття передбачає такі дії: опрацювання кількох джерел, виписування основних положень із посиланням на джерела, групування матеріалу за питаннями на окремих аркушах або картках, керуючись змістом попередньої лекції, поглиблення і розширення наявних знань, поповнення і виправлення записів, фіксування питань, що виникають, обмірковування плану відповіді на питання (добір відповідних фактів, цитат і аргументів), ознайомлення з рецензіями на літературу, яку вивчають, концентрація уваги на головному, консультування у викладача.

Лабораторне заняття (лат. labor – праця) – вид практичних занять у вищій школі, що проводиться за завданням викладача і з застосуванням навчальних приладів, інструментів, матеріалів, установок, вимірювальних приладів, комп'ютерів та інших технічних засобів.

Проводять лабораторні роботи у двох формах – фронтальні й практикуми. Під час фронтальної лабораторної роботи всі студенти (кожен окремо чи по двоє) виконують на простому обладнанні одночасно одну й ту саму роботу, що відповідає темі, яку вивчають, утворює з нею одне ціле. Практикуми проводять після вивчення великих розділів курсу наприкінці періоду навчання (семестру, року), вони мають переважно повторювальний та узагальнювальний характер і розраховані на більшу самостійність студентів, ніж фронтальні.

Консультація (лат. consultatio – за порадою) – поради, пояснення викладача студентам з будь-якого питання.

Оскільки час консультації обмежений, запитання викладачу мають бути чітко сформульовані з питань, які неналежно висвітлено у джерелах навчальної інформації, опорних питань і питань, що виникли під час самостійної роботи, тощо.

Педагогічна практика. Практична підготовка студентів здійснюється через навчальні та виробничі (педагогічні) практики. Практика забезпечує послідовність і безперервність формування умінь і навичок та професійне становлення майбутніх педагогів. Зміст практики та форми звітності визначаються Положенням про педагогічну практику студентів та програмами практик, розробленими кафедрами факультету та кафедрами педагогіки і психології університету.

Реалії сьогодення потребують, щоб навчання у ВНЗ було інтерактивним.

Інтерактивне (лат. *inter* – між і *actio* – дія) *навчання* – співпраця, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де викладач і студент є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих і педагогічних ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем, вироблення спільної стратегії подолання складних ситуацій тощо [3].

Таким чином, використання різних форм і видів навчання сприяє формуванню високоосвічених, компетентних, мобільних, самоорганізованих, конкурентноспроможних фахівців, готових входити в світ, відкрите інформаційне товариство.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про вищу освіту” від 17.01.2002, розділ 7. “Організація навчально – виховного процесу”, статті 41 – 43.
2. Педагогіка вищої школи / за ред. З. Н. Курлянд. – Київ: Знання, 2005. – 399 с.
3. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / Г. М. Мешко. – К. : Академвидав, 2010. – 200 с. – С. 68 -75.
4. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К., 2009. – 472 с.